

Pietism

Att pietism, både såsom sak och benämning, länge varit känd i Sverige så väl som i andra länder, behöver inga bevis för någon, som läst svenska kyrkans historia eller gjort sig bekant med företeelserna inom denna kyrka. Benämningen har icke alltid varit brukad i dess ursprungliga och rätta bemärkelse, men där de mindre upplysta velat begagna den som ett smådeord, betecknande efter deras mening ett svärmiskt, skenheligt och skadligt nit om gudaktigheten, har icke saknats försök att rädda den innehållsrika benämningen från sådant missbruk; ja, överheten har genom offentliga förbud givit till känna sitt misshag, då ett så viktigt ord orättvist missbrukades.

Vi anföra endast ett exempel, hämtat ur Baelters kyrkoceremonier, där det, sid. 283, heter: »Huru vinnlade sig icke konung Fredrik I att förekomma all oordentlighet uti predikningar! Det är ännu i friskt minne, huru några av prästerskapet utropade orden pietist och pietisteri såsom sektnamn, för att därmed giva till känna någon villfarande människa och kättersk lära. Konungen fann, att pietist eller gudsfruktan på sådant sätt förvandlades till ett smådeord, varav förakt och vanvördnad eller åtminstone kallsinnighet kunde uppkomma hos de enfaldigare för en sann gudaktighet och dess övning.

Det stadgades därför år 1726, att pietist eller pietisteri, varken på predikstolar eller vid akademier och skolor, så missbrukeligen skulle nämnas.» Härav synes det tydligen, att det icke var själva orden och deras med rätta betydelsen överensstämmande, vördsamma användande, som väckte överhetens uppmärksamhet utan detta »missbrukeliga» användande därav, med förakt och smädelse mot deras egna, heliga, vördnadsbjudande innehåll. Det torde även förtjäna nämnas, då man vet, att av de levande språken det är tvenne, som i religiöst avseende äro mest viktiga, det tyska och engelska, att inom det senare, dessa ord aldrig varit missbrukade till smådenamn, utan ordet Piety (Pietet) betecknar alltid en sann och levande gudaktighet; ehuru engelska språket visst icke saknar sina många, särskilda tid efter annan brukade öknamn för att beteckna vad man i Tyskland menar med »pietism», och i Sverige allmännast med »läseri».

Både vänner och fiender av en levande och verksam gudsfruktan äro emellertid någorlunda ense om vad den sak är, som med namnet pietism skall betecknas. Den saken berömmes av de förra såsom alldeles nödvändig för var och en kristen, då däremot de senare antingen fördöma den såsom helt förkastelsevärd, eller om de än anse den mera oskyldig, ja, till och med för vissa ändamål gagnelig (t.ex. att med, såsom de mena, överdrift på den gudaktiga sidan mota överdrift på den ogudaktiga), så förklara de den likväl vara alldeles överflödigt för mängden av Kristi bekännare. Att vi förena oss med vännerna, behöver icke sägas, ty tillkomsten av denna tidning vittnar därom. Vi äro fast övertygade, att om än allt i världen förändras, ja, huru ock samhällen till seder och bruk förändras, likväl Guds ord aldrig förändras, utan vad som i apostlarnas tider var alldeles nödvändigt för att vara en kristen, är lika nödvändigt nu.

Samma frälsningsgrund och ordning; samma det godas rot i hjärtat, levande och alstrande de rätta frukterna; samma beslutsamhet att försaka sig själv, bära Kristi smälek och fly allt det, som ont synes; samma håg och strävan att medverka med Mästaren och främja hans folk; samma nödvändighet att vaka och bedja äro föreskrivna kristna uti nittonde århundradet, som föreskrevs kristna uti det första. Formerna förändra sig, lärobegreppen begränsas, förtydligas, befästas, den världsliga ordningen är underkastad många omskapelser även i så kallade kristna länder; men pietet, gudsfruktan förändras icke; den är livet, andan, fruktsamheten inom alla former, lärobyggnader, samhällsordningar, varest kristendomen är känd och erkänd.

Att mängden av Kristi bekännare icke tro sig behöva bekymra sig om något mera, än ett försvarligt iakttagande av den yttre formens föreskrifter och sedvanor, bevisar alldeles icke umbärligheten av ett nytt, genom Guds Ande väckt och underhållet liv, ett så väl till sitt inre som till sina yttringar så beskaffat liv, som Guds ord föreskriver. Sådana den heliga skrifts ord som dessa: »Guds rike är icke mat och dryck, utan rättfärdighet och

frid och fröjd i den helige Ande», Kom. 14:17. »I Kristus Jesus gäller varken omskärelse eller förhud utan en ny skapelse», Gal. 6:15. »Jag lever icke mera jag, utan Kristus lever i mig; och det jag nu lever i köttet, det lever jag i tron på Guds Son, som har älskat mig och utgivit sig själv för mig», Gal. 2:20. Dessa och flera dylika äro gåtor för alltför många, vilka dock bära det kristna namnet. Likväl innebär namnet kristen just den förening med Kristus, den invärtes förvandling och levernets helighet, som dessa och dylika språk omtala; men därav att vem som helst, blott därför att han är döpt, vill heta en kristen, fastän han saknar snart sagt allt vad namnet innebär, uppkommer den oegentligheten, att mängden av kristna (rättare: »kristnade», såsom en snillrik lärare uttrycker det) alls icke äro kristna, utan, vilket just är ett bevis härpå, anse för ett undantag, som förtjänar att med spenamn utpekas, om någon blir angelägen att erhålla och i verk och gärning utföra vad kristna namnet innebär. Här bliva nu meningarna delade, men »skriften kan icke varda om intet» (Joh. 10: 35), »det står dock kvar det gamla ordet», och här gäller då att mera lyda Gud än människor. Dessa tala ett, men bibeln talar ett annat om arten, riktningen och nödvändigheten av detta nya, andliga liv, som utmärker en rätt kristen; och vi äro icke bland dem, som vilja göra Guds bud om intet med människostadgar.

Detta andliga liv är gemensamt för alla sanna kristna. Och härav förstå vi, huru det kommer sig, att formerna kunna vara mångahanda under det Anden är en; åsikterna flerfaldiga men kärleken gemensam och allt förenande. Se 1 Kor. 12 och Ef. 4. Detta liv finnes endast där, varest man känner och erkänner Kristus och honom korsfäst; ty det är Kristus uti oss, härlighetens hopp, ett liv fördolt med Kristus i Gud. Detta liv kan icke finnas uti någon religionsform, någon lärobyggnad, där icke försoningsläran och rättfärdiggörelsen allenast av tron predikas; men överallt där evangelii huvudläror, såsom t.ex. människans syndafördärv, Kristi tillfyllestgörelse, den helige Andes verk i själen och dylika kärnläror finnas, där kan ock detta andliga liv uppkomma.

Men vi få icke vara likgiltiga om lärans renhet och fulla överensstämmelse med Kristi evangelium; ty i samma mån, som begreppen om andliga ting äro lösa, dunkla eller ifrån ordets oföränderliga sanning avvikande, blir ock det av läran beroende andliga livet, både till inre erfarenhet och yttre bevisning, svagt, sjukligt, overksam, bekymmersfullt. Dock överallt, där något dylikt liv, vanligen under namnet pietism, är till, finnes en gemensamhet; ty de kränka barnen äro ock barn och behöva den ömmaste behandling, på det att icke den rykande vecken må utsläckas, det krossade röet sönderbrytas. Vi bekänna öppet vår innerliga, åstundan att söka draga tillsammans de med andligt liv benådade, varhelst de finnas, och genom vilka medel som helst Kristus behagat draga dem till sig. Har han upptagit dem, så äro de visserligen goda nog att av oss upptagas, fastän vi torde hava ett och annat att erinra om deras åsikter, rörande mindre maktpåliggande läropunkter. Vi älska betrakta pietism såsom något, som tillhör hela världen, och icke någon del allenast, såsom något gemensamt och åtkomligt för alla bekännelser, vilka hålla sig till huvudet Kristus.

Och denna åsikt gör vår egen bekännelse desto mera kär för oss; ty vi skulle väl frukta och bäva, om tillgivenhet för densamma innebure någon nödvändighet att hysa avoghet mot alla andra bekännelser, eller ens att misstänka deras duglighet att, såsom medel, föra sina anhängare till det ena fårhuset. Vi förena oss med dem, som sade: »Jag betraktar de olika, på evangelii grund vilande kyrkoberkännelserna såsom en krets av systrar, alla mer och mindre bildade, sköna, älskvärda. Jag älskar dem alla, men förmäler mig blott med en; till den håller jag mig troget. Men skulle jag därför minska min tillgivenhet för de övriga? Visserligen icke; ty just *föreningen med den ena systemen gör mig även besläktad med de övriga*, och jag står i följd därav uti närmare och kärare förhållande till dem alla.» Det torde ej vara att vänta, det alla kristna, ehuru upplysta av samma Ande, skola här på jorden, där vi förstå endels och profetera endels, komma till alldeles lika tänkesätt om alla andliga ämnen.

Men då det nu å ena sidan är både naturligt och rätt, att var och en mest älskar och vördar den kyrkoberkännelse, den bok, ja, även den lärare, som varit medlet till hans förande från mörkret till ljuset, från döden till livet, så får dock å andra sidan intet och ingen på jorden kallas mästare, ty *en* är vår mästare, Kristus, Matt. 23: 8. Om

vi därför i stället för att, såsom korintierna, säga, den ene: jag håller mig till Paulus, den andre: jag till Kefas, den tredje: jag till Apollos, söka alla att komma Kristus närmare, skola vi höjas över jordiska, till söndring ledande åsikter och trivas så väl i den rena luften av Kristi odelade myndighet. Om alla kristna söka närma sig sin medelpunkt, Kristus, så blir ovillkorligt följden, att de ock närma sig varandra uti den inbördes kärlek, som är den rätte lärjungens igenkänningstecken, Joh. 13:35. Den närvarande tiden manar till samlande av de spridda krafterna. Själafienden vill på allt sätt söndra de fromma och hålla dem främmande för varandra; men må vi icke vara obekanta med satans anslag, utan söka förena uti en själ och nyttig gemensamhet allt, som är samme Guds Andes verk, allt, som förtjänar namnet pietism, till inbördes stöd i den onda dagen och varma förböner för de troende här och allestädes.

Vi säga med Paulus: »Nåden vare med alla, som älska vår Herre Jesus Kristus i ovansklighet.» Vi tro, att i dessa korta hälsningsord ligger en utmärkande teckning, omfattande och begränsande all sann pietism. Orden äro ej lösa och obestämda, utan såsom ett alster av gudomlig vishet tåla de den noggrannaste skärskådning. Denna hälsning angår ej någon kättare; ty endast ett förkastande av evangelii väsentliga grundsanningar förtjänar namnet kätteri; och må ingen ovarsamt leka med ett så förskräckligt namn eller med obetänksamhet förkättra någon; ty en verklig kättare är förkastlig och under fördömelse. Men aposteln omfattar i denna hälsning: alla, som älska Jesus som *Herre*; varmed de äro uteslutna, som med namn av kristna dock förneka Kristi gudom: alla, som älska *Jesus*, Frälsaren; uteslutande därmed dem, som förkasta försoningsläran eller icke med tro omfatta denna försoning till sin själs frälsning: alla som älska *Kristus*, såsom en av Gud utsänd, befullmäktigad profet, präst och konung; härmed uteslutas alla, som förneka hans läror, icke anlita hans översteprästerliga ämbete, samt med ord eller gärning förklara: vi vilja icke, att denne skall råda över oss.

Denna hälsning utesluter alla skenhelgon eller falskt andliga; ty ordet »älska» innefattar ett älskande icke med munnen allenast, utan av hela hjärtat. Likaledes uteslutas här alla formalister eller kristna endast till det yttre, vilka, såsom fariséerna, med stor grannlaghet iakttaga de yttre stadgarna, utan att drivas därtill av Kristi kärlek. Ej heller finnes här något rum för sådana, som bygga sitt hopp därpå, att de, födda uti ett kristligt land, äro döpta till en evangelisk kyrka och ordentligt bekant Kristus vid nattvardsbordet; allt detta är gott och väl och får icke av någon kristen uraktlåtas, men lämnas här ur sikte av aposteln, och endast en rättsinnig kärlek till vår Herre Jesus Kristus nämnes som kännetecknet på de benådade. Äntligen uteslutas ock alla, som, oaktat de med munnen berömma Jesus och nåden och tron, dock förneka honom med gärningarna; ty en rättsinnig kärlek till Kristus kan lika omöjligt vara utan en glad och villig lydnad för hans vilja, som eld kan vara utan värme.

Se nu här, »i Kristus Jesus gäller då varken omskärelse eller förhud», varken jude eller grek, varken Paulinsk eller Kefisk, »utan en ny skapelse», utan att rättsinneligen älska Kristus, den enda medelpunkten och mästaren. »Och alla som vandra efter denna regel, över dem vare frid och barmhärtighet», Gal. 6:16. Ja, nåden vare med alla, som älska vår Herre Jesus Kristus i ovansklighet! Amen. Ef. 6:24.

– C-O Rosenius 1842

© Pietisten 2025

Texterna får användas fritt om ditt syfte är att främja Kristi rikes tillväxt.

www.pietisten.com